

A Schroth-gyűjtemény és a modernség mint érték

Az Európa kulturális fővárosa program keretében számos kulturális eseményt rendeznek meg idén Veszprémben. Ha a nyitóesemények kínálatát nézzük, eltűnődhetünk azon, hogy vajon mi is a célja egy ilyen rendezvénysorozatnak. Az európai kulturális értékek felmutatása? A kultúra népszerűsítése? A cím viselője által képviselt jellegzetes kulturális karakter bemutatása? Valószínűleg mind. Ám ezek a célkitűzések így, együtt hatalmas feladatot rónak a programok kitalálóiira. Be tud-e mutatni egy kisváros egy olyan, sajátosan jellemző arculatot, amely vonzza a látogatókat, és ugyanakkor fajsúlyos értéket képvisel? A zenei programok szervezői, úgy tűnik, nagy figyelmet fordítottak arra, hogy sokféle irányzatot vonultassanak fel és ennek megfelelően széles közönséget mozgassanak. A képzőművészet felől ez a törekvés – talán nem meglepő, ha ezt mondom – a többi művészeti ághoz képest még nagyobb kihívás. Olyan kevesen járnak rendszeresen ki-

állításokra, olyan sok vád éri a kortárs művészetet, hogy nehezen fogadható be, és oly kevéssé támogatja az oktatás a képzőművészet értő megközelítését. Meglehetősen merész próbálkozás a rendezők részéről, hogy a programsorozat elején egy németországi gyűjtő konkrét, minimál és kinetikus kollekciójából hoztak válogatást Veszprémbé, hiszen a nonfiguratív tendenciák iránti lelkesedés talán éppen a kortárs elfogadottságának egyik jellemző gátja. Tehát a tárlatnak elsősorban missziójellegűnek kell lennie.

Nem indokolatlan mégsem a szervezők választása, ha figyelembe vesszük a veszprémi művészeti élet egyik fontos szereplőjét. Jó ideje meghatározó jelentőségű Veszprém kulturális szereplői között a Vass László Gyűjtemény és annak időszakos kiállításai, ahol szintén főként a konstruktív, konkrét, minimál művészet területeiről láthatnak műalkotásokat a látogatók. Vass László tevékenysége miatt ki lehet jelenteni, hogy ennek a művészeti irányult-

Kultur. Kontakt.
Konkret,
a Schroth-
gyűjtemény
kiállítása, 2023,
Művészetek
Háza, Veszprém
előtérben
Anton Quiring:
Projektion, 2020,
háttérben
Hartmut Böhm:
Randstand,
2000–2002
Fotó: Simon
Suszanna

ságnak a városban hagyománya van, és ebből kiindulva a Schroth-gyűjtemény magyarországi szereplése nevezhető profilhangsúlyos kiállításnak. Bemutat egy nemzetközi szcénában is jelentős gyűjteményt, amelyik tulajdonosának iparos tevékenységét és érdeklődését tekintve is hasonló, mint Vass László veszprémi gyűjteménye. A Carl Jürgen Schrothtal együttműködésben álló Wilhelm Morgner Haus hasonló szerepet tölt be Soest városában, mint a várhegyen a Vass Gyűjtemény kiállítóháza. A párhuzamos érdeklődésen túl tehát érdemes rákérdeznünk arra is, milyen jelentősége lehet egy minimál és konkrét válogatásnak a rendezvénysorozatban. A válasz egyértelmű: a két gyűjtemény által preferált művészeti irány a modern európai hagyomány jelentős vonulatát képviseli: ha az előzményeit is figyelembe vesszük, azt a vonulatot, amelyet modernitásnak nevezünk a XX. század elején, és az avantgárd mozgalmak nonfiguratív tendenciáiban olyan határozott formát öltött. A kiállítás kísérő rendezvénye, a Century Idee Bauhaus, szintén ezt a hagyományt hangsúlyozza. A Schroth által életre hívott Stiftung Konzeptuelle Kunst rendezésében száz nemzetközi művész Bauhaus-örökségre reflektáló munkáját láthatjuk a Művészetek Háza kevésbé reprezentatív terében.

Mit ad, mit képvisel ez a képzőművészeti tradíció, és lehet-e egyáltalán üzenetértéke a rendezvénysorozatban?

A konkrét és minimál művek úgy kínálják magukat a látás számára, hogy nem volt korábban alapjuk a világban, nincs referencialitásuk, vagy ha van, az elvont. Elénk tesznek valamit, amely olyannyira önmaga, hogy szinte jelentés nélküli. Ez persze megszorításokkal igaz, mert a geometriai formának önmagában mint geometriai formának is van jelentése. A formai azonosításon túl pedig még ott van a letisztultság, a harmónia elvont értelme, ami a tapasztalati világ felett áll. Vagyis ennek a művészetnek az ideális-hoz, a rendezetthez van köze, szemben a világ kuszaságával, bonyolultságával és végtelen jelentésgazdagságával. Az igény, amely mozgatja, alapvetően modern, vagyis szemben áll a posztmodern formát szétrobbantó, a dolgok rétegzett kuszaságát, ideológiai meghatározottságát felmutató törekvéseivel. A minimál, a konkrét és a monokróm alkotások rendet akarnak felmutatni a káosz felett. Ez a törekvés egyértelműen erőteljes ragaszkodást jelent egy régi művészetfogalomhoz, amelyet autonóm művészetnek nevezünk, és amelyik nem tágitott a műtárgy tradicionális tárgyi adottságaitól. Ugyanakkor a bemutatott irányzatok közül több szorosban kapcsolódik a modernség egy másik jellemző hitéhez, amelyet korunk technika iránti elkötelezettségeként azonosíthatunk. A minimál művészetben a technikai tervezésnek, sőt a technikai kivitelezésnek nagyon nagy szerepe van. Kapcsolódik ahhoz

Kultur. Kontakt. Konkret,
a Schroth-gyűjtemény kiállítása, 2023,
Művészetek Háza, Veszprém
balra Ignacio Uriarte: *Arena*, 2019
jobbra Joan Witek: *Untitled*, 2011
Fotó: Simon Zsuzsanna

Kultur. Kontakt.
Konkret,
a Schroth-
gyűjtemény
kiállítása, 2023,
Művészetek
Háza, Veszprém
Christoph
Dahlhausen:
*Stabilizing Light
in Veszprém
(The Chapel)*,
2023
Fotó: Simon
Zsuzsanna

a közkeletű elképzeléshez, hogy a világ kuszasága a technika hűvös és rendszerezett szerkezetisége révén felülírható, elrendezhető és átláthatóvá tehető. A posztmodern művekkel ellentétben a konstruktív hagyományból kinövő irányzatok erőteljes optimizmust ápolnak a világ áttekinthetlenségével szemben, ami bizonyosan kritikálható, sőt vádolható a valóságtól való eltekintéssel. De mondhatjuk azt is, hogy a válságok korának közepette a nyugati gondolkodás abbéli bizalmát fejezi ki, miszerint a művészet felemel. Ha üzenetet keresünk a veszprémi program-sorozat eseménye mögött, ez talán az lehet. A nemzetközi üvegyűjtemény kiállítása (*Glass Focus*), a balatoni nyaralást népszerűsítő plakátok tárlata (*Balaton + Retro*) és a nyílt pályázattal szervezett, utcagalériában bemutatott *Fake Landscape* mellett a *KULTUR. KONTAKT. KONKRET.* nem nevezhető tömegeket vonzó programnak, de éppen ezek között, akár mint üzenet, jól pozicionálnak tűnik.

A kiállítás rendezőinek nem volt egyszerű dolga. A Dubniczay-palota barokk belső terei nem kifejezetten mini-

mál és konkrét alkotások bemutatásának kedveznek, ám mégis remek érzékkel oldották meg a stílusok markáns különbségéből adódó nehézséget. A konstruktív és minimál munkákat leginkább üres és neutrális közegben szokás kiállítani, ahol a színek és a redukált eszköztár hatása könnyen érvényesül. A veszprémi Művészetek Háza termében a falakon barokk festménytöredékek vannak, egy részük erőteljesebben rekonstruált, más részük kevésbé helyreállított állapotban, ráadásul néhol a különböző dekorációs fázisok egymás mellett szerepelnek. A barokk enteriőr eleve dús háttérhez járul tehát a restaurált falrészek rétegeinek összetettsége, amitől a minimál és konstruktív művek a maguk egyszerű megjelenésével tüntetően elütnek. A rendezés ezen a téren magabiztosan bizonyított, kifejezetten szép párbeszédet teremtett a történeti dekoráció és a letisztult formanyelv között. A művek elhelyezésével az épület szerkezeti adottságait hangsúlyozták, az épületelemekhez, az ajtószemöldökhöz, a sarkokhoz igazítva installálták az alkotásokat. Anton Quiring *Projektion* című, egyébként is erőteljes munkája például ebben a környezetben egészen új értelmet nyert, hiszen a hatalmas, fekete, kör alakú acélszerpényő étolajjal töltve fekete tükörként viselkedik a kiállítóterben, így tompítva veri vissza a barokk terem sokféleségét, mintegy demonstrálva ezzel a minimál törekvést. A hazai környezetben is ismerős Günther Uecker munkái a maguk tárgyi világot egyszerűsítő eszközeivel a falak azon korszakát juttatják eszünkbe, amikor a díszítéseket egyszínű festéssel takarták el. A monokróm művek, mint az amerikai James Howell munkája, ugyancsak egyfajta egyensúlyi állapotot teremtenek a levakolt felületek és a korábbi díszítés gazdagsága között.

A kiállítóter és a művek hangoltsága érvényesül a kifejezetten a veszprémi bemutatóra készült munkákban. Ilyen Christoph Dahlhausen *Stabilizing Light in Veszprém* című alkotása, amely két darabból áll, mindkettő állványzat és fénycsövekkel van kiegészítve. Az egyik a Dubniczay-palota kápolnaterében van felállítva, egy valóban szűk helyiségben, ahol, úgy tűnik, kitágítja a falak szabta határokat, vagyis kifejezetten a tér eredeti funkciójára utal. A másik a Vass Gyűjtemény erkélyén épült, ahonnan a múzeum és a város között egyfajta kapcsolatot hoz létre, kinyúlik a város fölé, a látogatókat egyenesen a kiállításba invitálja.

A kiállítás jó pozicionáltsága és igényes rendezése mellett némiképp ront az összképen, hogy kevésbé reklámozott. Az épületben még a munkatársak sem tudják a cím alapján, hogy van ilyen kiállításuk, és amikor ott jártam, a bejáratnál sem hirdette semmi, hogy egy németországi gyűjtő kincsei tekinthetők meg odabent. A tárlat nem kifejezetten oktató vagy informatív jellegű, ami önmagában nem baj, mert a didaxis sokszor akadály a mű-

vekkal való felszabadult találkozásnak. Nagyobb problémát jelent a legegyszerűbb kiállítástechnikai eszköz elhagyása, ugyanis nem feliratozták a műveket. A bejáratnál kezükbe vehetnek a látogatók egy brossúrát, amelyen a palota alaprajzába illesztették be az alkotások adatait. Ebből kiderül, hol, mi látható, de ez meglehetősen körülményes, és azt a benyomást kelti, mintha mindegy volna, kik készítették a műveket, mikor és miből. Pedig nem mindegy. Éppen a fő cél, a konstruktív, a konkrét, a minimál népszerűsítése követelné meg, hogy a látogató akkor is világosan tudjon tájékozódni, ha a minimál művek elnevezése sokszor egyszerű: cím nélküliek vagy csak számot kapnak. Ez a művészeti irány a műkereskedelem fontos részét jelenti. Nem véletlen, hogy két műgyűjtő együttműködése révén láthatjuk az anyagot a programban, az alkotók számára pedig minden szereplés számít ebben az egyébként is erőteljes önmenedzsmenet igénylő közegben. A művészek ismertsége, a gyűjtők presztízse és a közönség biztonságérzetének szempontja miatt is alapvető lett volna tehát a feliratozás.

A Vass László Gyűjtemény és a Schroth-gyűjtemény közös programjai között találjuk a kiállítást, sőt tavasszal és a nyár folyamán a Vass Gyűjtemény darabjaiból visznek válogatást a németországi Soestbe. A csereakció kimondatlan intenciója a két gyűjtemény együttes bemutatása: a konstruktív, a minimál, a konkrét terén teljesebb képet kap a látogató, sőt a magyar művészeti hagyományra is nagyobb rálátást nyer. A Schroth-gyűjtemény

válogatásában most Victor Vasarely és Gál András, egy már klasszikusnak számító és egy konzekvensen a modernség útján járó kortárs művész művei képviselik az ilyen irányú magyar törekvéseket. Rövid sétányra a Művészetek Házától a Vass László Gyűjtemény aktuális bemutatója Barcsay Jenő műveit állítja a középpontba, és más művészek rá emlékező hommage-ait, de széles repertoárját találja az ide látogató közönség a 60-as, 70-es években induló magyar konstruktív törekvéseknek is. Az európai érték, a jellegzetes karakter felmutatása megvalósul – de népszerűsíthető-e mindez?

Aki már parkolt a Néprajzi Múzeum mélygarázsában, tapasztalhatta, hogy a termeket a konstruktív magyar hagyomány művészeinek nevével és műveik egy-egy replikájával jelölték, így tizenkét művész, köztük Kassák, Moholy-Nagy, Konok, Bak, Fajó, Keserü, Maurer alkotásai töltik be azt a funkciót, amelyet a bevásárlóközpontokban az állatos piktogramok. Nincs recept arra, mitől válik a modern tradíció ismert nyelvvé, ez a kurátorok, a marketingesek számára sem világos. Csupán annyit állíthatunk: tovább tölti vizuális memóriánk végtelennek gondolt tárhelyeit, de rögvest rakódnak rá újabb rétegek is. A veszprémi *KULTUR. KONTAKT. KONKRET* elegáns és a modernség művészeteszményével egyező próbálkozás. Az ötlet és a kivitelezés remek. Azonban még fejlesztésre szorulnak azok az eszközök (médiakampány, plakát, bejáratí hirdető, felirat), amelyek ahhoz kellene, hogy a kiállítás valóban eljusson a közönséghez.

Kultur. Kontakt. Konkret,
a Schroth-gyűjtemény kiállítása, 2023,
Művészetek Háza, Veszprém
François Morellet:
π-Rococo,
n° 18, I=40°,
2001
Fotó: Simon Zsuzsanna

